

A Gigantotrachák csoportját a gyűjteményben pár *Limulus longissimus* és *moluccanus* képviseli.

Az Entomostraca-gyűjtemény alapját a dr. Chyzer Kornél 1856. és 1860. évi adománya vetette meg, a mely kizárólag magyarországi Phyllopodákat tartalmazott. A további gyarapodás 1883- és 1885-ben következett be, mikor is Madarász Zs. E. hagyatékának Budapest körül gyűjtött Entomostracái jutottak az állattár birtokába. De nem csekély gyarapodást idézett elő a dr. D a d a y J e n ő től 1886-ban vásárolt 111 hazai faj is. A múlt század 80-as és 90-es éveiben, valamint a jelen század első éveiben a gyarapodás legfőképen a hazai gyűjtések eredménye; de gazdag anyagot szolgáltatott dr. M a d a r á s z G y u l a ceyloni, B i r ó L a j o s új-guineai, valamint a Zichy-féle ázsiai expedíció gyűjtése s a Silvestri Filippo olasz bűvár patagoniai gyűjtéseinek révén szerzett anyag áttanulmányozása is, annyival is inkább, mert a gyűjtemény ez úton számos típus-példány birtokába jutott, melyeknek leírását dr. D a d a y J e n ő adta.

Az Entomostraca-gyűjtemény ez idő szerint 400-nál több fajt tartalmaz több ezer példányban részint borszeszben, részint mikroszkópi praeparátumokban, melyeknek száma a 400-at megközelíti.

Kirándulás Abauj-Torna megyébe.

Irta A. Aigner Lajos.

I.

Régóta vágytam arra, hogy a felvidék valamely havasi részén huzamosabb ideig foglalkozhassam rovarászattal. Ez a vágyam teljesült a Múzeumok és Könyvtárak országos Főfelügyelőségének ama megbízása által, hogy Dr. N a g y G é z a kassai orvossal együtt Abauj-Tornamegye rovarfaunájának kutatására néhány hetet fordítsunk.

A Magyar Nemzeti Múzeum állattani osztálya igazgatójának, Dr. H o r v á t h G é z á n a k tanácsára az észak felé védett fekvésű Torna vidékét szemeltem ki megállapodásom helyéül, a honnan közel érhettem a szádellői völgyet, melyről annak idején F r i v a l d s z k y I m r e rajongó lelkesedéssel emlékezett meg mint kitűnő entomologiai helyről, melyen több nevezetes lepke- és bogárfajt gyűjtött.

Ehhez képest 1901. július 16-án utaztam Kassára, és másnap Nagy Gézával és kedves nejével a tornai vasúttal Somodiba, Tomori István plebánoshoz, a ki bennünket kocsin a szádellői völgybe vitt, a mely gigantikus sziklaképződéseivel meglepő hatást gyakorol. Hajdani vadregényes voltából azonban sokat veszített a völgy az által, hogy a felső végén levő szárpataki fűrészmalom tulajdonosa, a fának Torna felé szállítása céljából, a völgyön végig pompás utat készíttetett. Az út mentén azonban akad itt-ott oly hely is, a hol gyűjteni lehet. Gyűjtöttünk is néhány érdekes fajt, miután a plebános kitünően megvendégelt volna.

Visszajövet Nagyk Somodiban vasútra szálltak, engem pedig a plebános a félóránnyira levő Somodi fürdőbe vitt, melyet Nagy Gézával szállásomul kiszemeltek. A fürdő előbb püspöki tulajdon volt, az idén azonban Dudás somodi lakos megvette és kissé jobb karba helyezte. Az egész fürdő áll a fürdőépületből (7 fürdőszobával) és különálló kisebb épületből, összesen 5 vendégszobával, valamint kis melléképületből, melyben a fürdő fűtője s az erdőkerülő lakik. A fürdő közelében van egy csepkőbarlang, melyből a jéghideg Pitykó patak folyik ki, mely ram nézve meggátolta a barlang megtekintését; Je kisebb vízállás mellett már voltak benne: állítólag igen nagy terem van a földgyomrában.

A roppant primitív fürdőhelynek, melyet a somodiak és tornaiak szoktak felkeresni, csak két szobája volt elfoglalva, t. i. az enyémszomszédos, melyben Horváth Pál budapesti posta főtiszt szállt meg nejével és kis leányával: igen kedves emberek, kiknek társasága elviselhetővé tette ezt a magányt és kik buzgó segítők lettek a lepkészásban, sőt Horváth csaknem minden kirándulásomra elkísért.

Első kirándulásunk volt a másfél óránnyira levő „Kiskoponyaláb“ nevű málnásba, a hová, mint jó gyűjtőhelyre ismételten elmentünk, egy ízben hölgyek kíséretében is. Igen kellemesen hatott rám, hogy az egész vidék lakossága magyar, nem pedig tót, mint képzeltem volt. A nép igen takarékos, józan; még ha ünnepen vagy vasárnapon pálinkát iszik is, odahaza issza, nem pedig a csapszékben, melyet mindenütt üresen láttam. S ez a nép tiszteletben tartja különösen Szent Lászlót. A málnáshoz vezető úton is láttam sziklát, melyen a monda szerint Szent László lábának, kardjának és lova két lábának nyoma látható. Úgyszintén mutattak a szádellői völgyben is Szent László útjának, valamint IV. Béla kocsijának nyomát is, s ugyanott sajátságos alakú sziklát, Dengezicsnek, Attila öccsének sírját.

A szádellői völgyben még két ízben voltam. Először egyedül, a midőn a szárpataki malomnál találkoztam lovag Junga Sebő századossal és nejével, kik Nagyék útján tudtak ittlétemről, sőt első kirándulásunkban szándékoztak résztvenni. Lefelé jövet Junga, a ki kitűnő fényképész, a nevezetesebb pontokról felvételeket készített. Hirtelen eső nagyon lehűtötte jókedvünket. Másodízben Horváth kísért el, kivel a szádellői tanítónál (kinél beteg neje előbb szállva volt) ozsonnáztunk, s azután lányai hazakísértek bennünket. A lepkészeti eredmény mindkét alkalommal igen csekély volt: ha 3—4 héttel előbb jövök, bő zsákmányra tehetek szert.

Nem több sikerrel jártam két ízben az áji völgyben, mely vadregényesség dolgában ma felülmulja a szádellői völgyet is; még pedig első ízben az áji tanítóval Falucskáig, a hol sok búcsúst találtunk elő, a kik Barka búcsúhelyre igyekeztek. Visszajövet utólért az eső, melynek elmultával Tornára mentem s ott megháltam. Másodízben Nagy Gézával jártunk itt, s ekkor is az eső űzött vissza. Falucska környékén állítólag szintén van érdekes cseppkőbarlang.

Kirándultunk még a Tófej nevű havasi mocsárhoz (Debrőd felé) és a Sötét völgyön át a hajdani Szent László kolostorhoz, melynek templomromjai alatt forrás fakad, a melyben a hagyomány szerint Szent László patkóját lehet látni.

Voltam továbbá a Miglincz nevű erdészlakban is, mely több száz méterrel magasabban fekszik mint a fürdő. Egyik nap ugyanis fáradtan érkezvén haza a szádellői völgyből, a fürdőben megismerkedtem a Dreher-féle uradalom erdészével, ki erőnek erejével felvitt magával, állítván, hogy félóra alatt felérünk. Lett ebből másfélóra is, úgy hogy sötétben, elcsigázva értem fel. Csak reggel láttam, minő gyönyörű helyen áll az erdészlak. Kimentünk a Sűgő felé, a honnan nagyszerű kilátás nyílik egész Meczenzéig. Középen van forrás, melyben moha, virág megkövesül.

Az erdész felügyelete alatt áll 17,000 hold erdő, melyben nincsen ugyan szarvas, de annál több őz, állítólag fehér is; medv ritkán mutatkozik. Este fele oly felhőszakadás volt, minőt még életemben nem láttam.

Az esőből egyáltalában bőven jutott ki nekem, úgy hogy gyakran naponta csak 1—2 órát lehetett künn járni. Ilyenkor a fürdő közelében, este pedig gyertya és acetylen vagy csalétek segítségével olykor szép sikerrel lepkésztünk Horváthékkal, vagyis az összes fürdővendégekkel, míg a fürdő egyéb összes lakói beálltak báméskodó és — nevető közönségnek.

Egyik este kellemes meglepetésben részesültünk. Ugyanis nagyobb kirándulásról visszaérkezve, a fürdőben ott találtuk a plebánost nagyobb társasággal, köztük Deszkál János püspöki kertész és neje, Majoros Erzsi óvodásné, Tóth állomásfőnök leányai stb., kikkel szalonnasütés és ének mellett nagy czéczót csaptunk.

Mielőtt a vidéket elhagytuk volna, Horváthékkal felmentünk az elkülönített hegyen emelkedő büszke Torna vára regényes romjaihoz, még pedig a hajdani kocsiúton, melyen még láthatók a régi kocsikerekek nyomai a sziklákon. Fönt leírhatatlan nagy-szerű kilátás fogadott bennünket. Valóban fejedelmi lakóhely lehetett ez hajdanában! Miután a romokat szemügyre vettük volna, leereszkedtünk Torna felé s úgy tértünk haza.

Másnap (aug. 2.) elutaztam Horváthékkal együtt, kiktől Kassán elbúcsúztam és Nagy Gézával szállva, vele a továbbiak iránt értekeztem. Ennek folytán a következő napon kocsin Aranyidkára mentem, a hol Géza barátom sógorának, Sziklay Alfonz főmérnök és bányafőnöknek vendége voltam. Aranyidka jó magasan fekvő kiterjedt bányamű, melyben újabb időben csökken ugyan az ezüst, de bővül az aranytermés. Fájdalom az esős idő ide is elkísért; mert délután Sziklayval és Dr. Gyurcsik bányorvossal a Holicza havas felé sétálván, az esőszerű ködszakadás haza űzött. Mindazonáltal fogtam szép számmal érdekes Geometridákat. Kisérőim szerint itt sok a vaddisznó, őz és szalamandra, de szarvas nincs, a medve is ritka. Különös nevezetességként említettek egy bükkfat, melyen cseresznyefa hajtott ki. A bányászok többnyire tótok.

Egész éjjel szakadt az eső. Csak másnap délben tisztult ki az idő, úgy hogy másnap délben kimehettünk a Kojsoi hola felé, a hol tömérdek málna, de annál kevesebb rovar volt. Este csaléteken sem fogtunk semmit.

Aug. 5-én Sziklayval, kinek Gölniczbányán dolga volt, kocsin mentünk arrafelé, de útközben az egyik ló megbokrosodván, útitáskám leesett a kocsiról, mitől két cyanüvegem és az idkai zsákmány tönkre ment. Elhajtattunk azután Rudnok fürdő mellett, a hol hajdanában a felvidéki urak szokták pénzüket elherdálni; majd a szépfekvésű Jászón s az ipariális Meczenzéken át Stoósz fürdőhöz értünk, a hol leszálltam és a szép fürdőben körültekintve, közelében gyűjtöttem is, majd visszatérve Jászón vasútra ültem és szakadó esőben értem Kassára. Itt még néhány napig akartunk Nagy Gézával gyűjtögetni, egyik délután

szedtünk is össze egy csomó állatot, de a folytonos esőzés miatt elment minden kedvem, s így fogtam magamat és hazautaztam, nem anélkül, hogy Nagy Gézával a cistercitáknál ebédre hivatalos lévén, igen kellemes társaságban néhány jó órát töltöttem volna, ámde szárazon itt se maradtam, de azt se mondhatom, hogy eláztam volna.

Daczára az előrehaladott évszaknak, a folytonos esőzésnek és baleseteknek, mégis szépszámú rovarnak a megyében való előfordulását figyeltem meg társammal.

Magyarország Cerambycidai.

írta Csiki Ernő.

1.

A *Phytophaga* családsorozat egyik tekintélyes családját képezik a Cerambycidak, melyek közelebbi rokonságban csak a Chrysomelidákkal vannak. Rokon vonakozást találunk ugyanis a *Prionini* és a Chrysomelidákhoz tartozó *Sagrini* nemzetségek között.

A czinczerek csápja 11 vagy több ízből áll, rendszeren fonálforma, de találunk fűrészkes és fésűs csápot is. A csápok a homlokokon a szemek mellett vagy azok kimetszésében vannak elhelyezve, illetőleg ott erednek. A lábak többnyire karcsúak és hosszúak, a test oldalán messze kiállók. Lábfejük öt ízből áll, a 4. íz azonban rendszerint apró, a végizzel összenőtt, némelykor alig kivehető, tehát álötízesek (cryptopentamera); az első három lábfejiz talpa széles, kefeszerűen szőrös; a 3. íz kétkaréjú. Felső állkapcsuknak hegye majdnem mindig egyszerű, alsó állkapcsuk kétkaréjú, a tapogatók jól láthatók. A szárny szerkezete megfelel a Cantharidatypusnak, vagyis a media és a radius egy-egy hátrafelé futó ágat bocsát. A Malpighi-edények száma 6. A hím ivarszervei egy pár ectadeniával bírnak, a herék folliculusai kerek és kocsányosak. A lárvák pseudoorthognathok, azaz orthognathoknak tetszők, tényleg azonban hypognathok. Az idegrendszer egyszerű, a három thoracalis ganglion egymástól elválasztott, az abdominalis dúczláncz 5 vagy 4 ganglionból áll.

A Cerambycidak az egész földkerekségen vannak elterjedve, de különösen a tropikus tájakon fajokban gazdagok. Jelenleg mintegy 10,000 fajt ismerünk. A magyar birodalom területén előforduló Cerambycidak meghatározására szolgáljon a következő kulcs.